

РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У XVII-XVIII СТОЛІТТІ

Горбовцова І. В.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Коваленко Е. А.

Харківський національний університет радіоелектроніки

(61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. українознавства, тел. (057)702-14-65)

This paper highlights the variants of the origin of the Ukrainian language. The author makes an attempt to investigate the question of establishing the time of occurrence of Ukrainian language. To trace the main periods of its development.

Тяжка доля судилася українській мові. Різні випробування довелося їй пережити. Вона мала десь загубитися, піти в небуття. різні держави, у складі яких перебувала Україна впродовж своєї історії, пророкували українській мові близьку кончину, вводили її у свої мовні простори, тим самим стираючи національну самобутність української культури. Але при всьому тому українська мова не тільки залишилась та збагатилась, а й стала однією з провідних мов у світі.

У даній роботі ставимо за мету дослідити питання розвитку української мови у XVII–XVIII столітті. У XVII–XVIII ст. формування української мови відбувалася у складних суспільно-політичних умовах. У цю добу внаслідок історичних і геополітичних подій склалася своєрідна мовна криза, коли функції національної мови в Україні виконували одночасно чотири мови – церковнослов'янська, давньоукраїнська, латинська та польська, кожна з яких мала свою чітко окреслену сферу застосування, виконуючи комунікативний зв'язок між певними соціально-культурними прошарками.

Митрополит Петро Могила, характеризуючи тогочасну мовну ситуацію, стверджував, що володіння грецькою і церковнослов'янською потрібно Русі-Україні для релігійних цілей, натомість для політичної діяльності їй необхідні знання не тільки польської мови (оскільки на той час Україна входила до складу Речі Посполитої), але безпосередньо української, яка була головним культурним чинником для різних верств українського народу [2]. До пам'яток письменства цього періоду належить ділова документація, літературні твори (в тому числі написані народною мовою), релігійно-проповідницька проза тощо.

Письменники- полемісти, намагаючись писати народною мовою, не завжди могли обійтися без книжних слов'янських виразів та фразеології, а ті, що хотіли писати церковнослов'янською не завжди досконало володіли нею. Отже, відбувається прогресивна трансформація народної мови в сучасну літературну.

У Києві на початку XVII ст. виник другий культурний осередок, який об'єднав освічених людей навколо Київського колегіума. Петро Могила

домагався, щоб у цьому навчальному закладі суворо дотримувалися орфографії старослов'янської мови.

У 1619 р. вийшла друком книга Мелетія Смотрицького «Граматики словенския правильное синтагма». Як вказують мовознавці, ця граMATика була не стільки слов'янською чи церковнослов'янською, скільки близькою до спільних властивостей руських діалектів. Не завжди знаючи, як вимовлялися звуки у слов'янській мові, Мелетій Смотрицький передавав їх по-руськи. Проте, це була перша граMATика, якою користувалися в Україні тривалий час. Склалася ситуація, коли писали по-старослов'янському, а читали (вимовляли) по-руськи, тобто народною українською мовою.

Українською книжною або близькою до народної мови писали видатні культурні діячі у XVII–XVIII ст. Семен Климовський, Лазар Баранович, Кулик, Онуфрій, Климентій Зіновіїв, Захар Дзюбаревич, Іван Паніковський, Стефан Петрушевич та інші. Деякі з них писали не тільки українською, а й польською мовою. Було багато українських поетів, які залишилися для нас невідомими. Вони в своїх творах співчували народові, поневоленому іноземними панами, і писали народною українською мовою. Тогочасні «світські пісні» створювалися за зразками народних пісень, з яких пізніше постали українські романи.

Певну роль в утвердженні народної української мови відіграла також творчість мандрівних дяків – недовчених спудеїв, які залишивши навчання, заробляли на прожиття літературно-театральними виставами. Іноді вони створювали високі зразки поезії, яка була названа «нищинською» за те, що об'єктом їхнього зображення були «нищі школьні» (школярі, що вдавалися до старцювання). Ця поезія часто відзначалася жартівливим бурлескним тоном, який поєднувався з «високим» стилем біблійних сюжетів. Блискучі зразки «нищинської» поезії залишив подільський мандрівник дяк Петро Попович-Гученський.

Українська мова, незважаючи на всілякі заборони, продовжувала розвиватися, завдяки народній творчості, згодом письменницькій діяльності, яка надавала їй високого рівня досконалості. Досягнення української мови визнали в усьому світі. Нині українське слово відродилося в усій силі, могутності, чарівності, науковій та державній мудрості. Українська мова не тільки вистояла, зберігши свою неповторність, притаманні їй особливості, коріння яких сягають глибокої давнини, а й дістала в сучасному світі схвальне визнання за красу і точність.

Література

1. Лозко Г. Етнологія України. Київ.: АртЕК, 2001. 304 с.
2. Степаненко М. Рідне українське слово. Полтава.: Полтава, 2005. 390 с.
3. Ткач Ф. Є. До характеристики словникового складу мови українських ділових документів XVII ст. Одеса, 1962. Т. 152., Вип. 15. С. 112–133.